

LA SEU D'URGELL
DESAPAREGUDA

SEO DE URGEL.--Vista parcial

Climent Miró Tuset

LA SEU D'URGELL DESAPAREGUDA

 efadós®

LA SEU D'URGELL DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: març del 2025

© dels textos: Climent Miró Tuset

© del pròleg: Lluís Obiols Perearnau

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny:

Editorial Efadós

Hi col·labora:

Ajuntament de la Seu d'Urgell

Coordinació editorial:

Sandra Adam Auger

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Auguste Brutails / Université Bordeaux
Montaigne

Fotografia de la portadella:

José Claverol / Fons Família Cerdanya

Acrònims:

ACAU (Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell)

AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre
Excursionista de Catalunya)

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)

BC (Biblioteca de Catalunya)

UAB (Biblioteca d'Humanitats. Servei de
Biblioteques de la Universitat

Autònoma de Barcelona)

ISBN 978-84-19736-79-6

DL B-1571-2025

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Agraïments:

Pere Arancón Farràs, Casimir Arajol
Farràs, Teresa Caminal Ortanobes, Jordi
Cerdanya Roca, Família Esclusa, Anna
Farràs de Castellarnau, Daniel Fité Erill,
Francisco Javier Galindo Llangort,
Amadeu Gallart Sort, Albert Garcia,
Antoni Garcia, Carles Gascón Chopo,
Josep Mora Guitart, Jordi Nistal Refart,
Lluís Obiols Perernau, Jordi Pasques
Canut, Maribel Pey Guitart, Josep
Porredon Feliu, Julio Quílez Mata,
Verónica Rapalino Notario, Maribel Pey
Guitart, Lluís Salses Moreno i Lluís
Vilarrubla.

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Una ciutat i moltes realitats

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Una passejada pels orígens
fotogràfics de la ciutat

Pàg. 13

LA CIUTAT VELLA

Un tomb pel centre històric

Pàg. 85

LA CIUTAT NOVA

L'expansió urbanística del segle xx

Pàg. 143

CASTELLCIUTAT I ELS AFORES

Més enllà de la ciutat, l'altra Ciutat

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

UNA CIUTAT I MOLTES REALITATS

*Lluís Obiols Perearnau, arxiver municipal de la Seu d'Urgell
i president de l'Institut d'Estudis Comarcals de l'Alt Urgell*

La Seu d'Urgell ha estat històricament un lloc singular. Capital del bisbat, plaça militar fronterera amb les notables fortalèses de Castellciutat, cap de partit judicial, centre comercial i de serveis regional... Tot això ha generat unes dinàmiques de funcionament totalment urbanes des de fa segles en una petita ciutat on, malgrat això, el sector primari i l'artesanat havien tingut sempre un pes molt destacat.

Copsar aquesta realitat contradictòria, agrària però profundament institucional, no és senzill, i l'amic Climent Miró ho ha fet com poques persones serien capaces

de fer. Ja fa una dècada, en la publicació de l'extens recull gràfic *L'Abans*, ho va demostrar, tot elaborant un treball que és molt més que un compendi fotogràfic i que va esdevenir, i continua essent, una veritable referència per entendre la història de la Seu i de Castellciutat al segle xx. El Climent, que és capaç de conjuminar la recerca lenta i sistemàtica als arxius amb les converses espontànies pels carrers de la ciutat, ha tornat a crear una obra amb un enorme interès gràfic, gràcies a les dotzenes de persones que han cedit les seves fotografies particulars, però també ha sabut transmetre un ambient i una manera de viure i d'entendre el món que van ser els nostres.

Esglésies i fàbriques lleteres, cases barates i ponts, parades de diligències i cotxes de línia, camps (de conreu, de futbol o d'aviació) i vaques... ens mostren l'evolució social de l'antiga Seu d'Urgell i el creixement del seu eixample. A Castellciutat, les velles fortalèses reconvertides en caserna militar són el màxim exponent d'un món que canviava. Caramelles, estudiantina, Ball Cerdà, Esquerrana, processons i desfilades marquen les grans dates del calendari anual, mentre que escoles, botigues, bars, carrers i places ocupen el dia a dia de petits i grans. Però, sobretot, bisbes i pagesos, militars i boletaires, gegants i rajolers, ciclistes i caramellaires... ens permeten reviure la vida quotidiana de no fa pas tants anys, que avui, en un món amb canvis tecnològics trepidants, continuats i rapidíssims, ens sembla molt llunyana.

J. A. O. M. / FONS FAMILIA GERDANYA

Introducció

UNA PASSEJADA PELS ORÍGENS FOTOGRÀFICS DE LA CIUTAT

Climent Miró i Tuset, historiador

Tret d'algunes excepcions, els primers que copsaren fotogràficament la Seu d'Urgell hi arribaren a cavall d'animals de càrrega pels antics camins que es transitaven abans de l'obertura de la carretera. Es tractava de viatgers acabats, provinents majoritàriament de Barcelona, que a través de l'excursionisme, deleraven conèixer el que consideraven un rerepaís inhòspit, que conservava les essències pàtries de la seva ideologia catalanista.

Els primers fotògrafs locals estaven majoritàriament vinculats a comerços i a l'edició de cartes postals. Aquest

és el cas de José Claverol Cirici, Joan Antoni i Manuel Oromí, i evidentment, Guillem de Plandolit. Reconeguts editors de postals com Josep Thomas i Àngel Toldrà Viazo de segur que van comptar amb el probable suport d'alguns d'aquests fotògrafs. Ho podem comprovar amb els tolosans germans Labouche amb Joan Antoni Oromí, les inicials del qual queden estampades en les postals d'aquests reconeguts impressors.

Una segona generació de fotògrafs locals, pràcticament coetània i hereva, fins i tot familiarment, de la d'aquests pioners fou la formada per Francesc Portella Moles («Maravilla»), Joan Sala Solé i Valentí Claverol Cirici.

FRANCESC PORTELLA MOLES/ACAU-FONS MARAVILLA

CARAMELLES D'AVANT DEL MUNDIAL

A la pàgina anterior, cantada de caramelles al davant del Gran Hotel Mundial, a l'actual carrer de Sant Ot, a principis dels anys vint del segle passat. El reconegut músic Joan Muntó Pallerola, de cal Falcer, dirigia els cantaires, que portaven l'antic estendard de La Unión Urgelense, datat l'any 1881.

FONT DE CA L'ANDRIA AL PASSEIG

Al costat, font del Passeig, aleshores anomenat «de la Princesa», el 1907. Era a tocar de la Fonda Andria, a l'actual cruïlla del carrer de Fra Andreu Capella amb el Passeig. Al darrere, la caserna militar, que aprofitava dependències de l'antic Col·legi de Sant Andreu dels pares jesuïtes.

A. T. V. — 1960 - SEO DE URGEL, Fuente del Paseo de la Princesa

A. T. V. (ED.) / FONTS FAMILIA CERDANYA

És incompreensible entendre els inicis de la fotografia sense tenir en compte les bones relacions que hi havia entre aquests fotògrafs. Una mostra la trobem en l'existència del Fons Courer, dipositat a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell, on trobem plaques de Guillem de Plandolit i de Joan Sala, que fou força actiu als anys trenta. Joan Sala passà el relleu del negoci a la seva neboda Eudalda Moreno Sala, que, des de Foto Nuri, continuà l'edició de postals. En aquest aspecte també cal tenir en compte Valentí Claverol, que, des d'Andorra, continuà la tasca fotogràfica i amplia la d'edició de postals iniciada pel seu progenitor, José Claverol.

Tota aquesta concentració de fotògrafs professionals en una ciutat petita i perifèrica no seria explicable sense la presència del destacament militar. Una viva representació d'aquest vincle comercial la conformen també els

diferents negocis de fotògrafs que anaren obrint les portes a partir dels anys quaranta. Un exemple el trobem en Artur Carné, que continuà al carrer Major amb la botiga que el seu pare obrí als baixos de cal Carreu, al carrer dels Jueus. En aquest aspecte també cal mencionar els negocis de fotografia d'estudi i de reportatge social i familiar de Francesc Santamaria, Josep Font i Joan Torres.

Un capítol a part mereix l'existència de l'Agrupació Fotogràfica de la Seu d'Urgell, conformada per fotògrafs no professionals que donaren un caràcter artístic a la seva producció. Aquest és el cas de Josep Maria Esclusa, Isidre Jové, Miquel Planella, Isidre Vidal, Santiago Mallol, Ramon Inгла i Manuel Duat. El fons de Josep Esclusa, també conservat a l'Arxiu Comarcal, és una bona mostra gràfica de la vida quotidiana de la Seu de finals dels anys cinquanta i principis dels anys seixanta.

FRANCESC PORTELLA MOLES / ACAU - FONTS MARAVILLA

LA CIUTAT VELLA

Un tomb pel centre històric

Si consultem un plànol, comprovarem que el centre històric de la Seu d'Urgell té la forma d'un triangle invertit, dins del qual trobem els diferents veïnats estructurats pels carrers que els travessen. Us proposem un tomb per conèixer la trama urbana de la ciutat vella, la que va viure encerclada per la línia de muralles i edificis que en resseguien el traçat, tot començant per la catedral i la plaça dels Oms, el veritable fòrum ciutadà, proper al portal de Cerdanya i l'antic convent de Sant Domènec. Continuarem pel carrer de Ramon Llambart per conèixer l'absis de la catedral i l'església de Sant Miquel. Del Pati Palau passarem al carrer dels Canonges, antic de Santa Maria, amb els seus pòrtics, anomenats «escoberts». Al peu del carrer hi trobem la placeta de Sant Miquel i el carrer de la Font, des d'on anirem carrer Major amunt, també porticat, tot passant per la plaça del Patalín, per arribar al carrer de Capdevila i continuar pel carrer del Carme i el dels Jueus, on entrarem al de Sant Josep de Calassanç, on hi havia el portal de Tredós, també anomenat «de la Princesa», on la Seu s'obria cap al futur, cap al Passeig i l'eixample urbà.

AUTORIA DESCONEGUDA / AFCEC

VISTA DES DEL FIRAL

A l'esquerra, vista des del Firal el 1888. Al centre de la imatge es veu el Camp de les Tombes, on avui hi ha l'estació d'autobusos i l'avinguda de Garriga i Massó. L'accés a aquest sector de la Seu es feia pel camí del Portal d'Andorra, que duia al carrer de Capdevila, on hi havia una caseta de burot. A la dreta, la mateixa vista cap als anys vint del segle passat. Es veu la carretera de Puigcerdà i l'avinguda de Garriga i Massó, que va substituir el camí del Portal d'Andorra com a accés a la Seu. Just a la cruïlla amb la carretera s'aprecia una caseta de burot i un seguit d'edificis de nova construcció, com l'agència de transports Nadal.

GUILLEM DE PLANDOLIT / ACAU - FONTS CAL COURER